

KÖRFEZ SAVAŞI VE IRAK'IN 2003 YILINDAKİ İŞGALİNE YÖNELİK AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YAKLAŞIMI

Onur BİGAÇ¹

Öz: Avrupa Birliği'nin Körfez Krizi ve Irak'ın 2003 yılında ABD tarafından işgal edilmesine yönelik politikası, AB'nin yaşadığı temel sorunların bir yansıması gibidir. Ekonomik alanda elde ettiği başarıyı ortak bir Avrupa güvenlik ve dış politikası oluşturmakta yakalayamayan AB, Irak Krizi boyunca kendi içerisinde görüş ayrılıkları yaşamış, zaman zaman da Atlantik ortağı ABD ile görüş ayrılıklarına düşmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Körfez Savaşı, Irak'ın İşgali, AB'nin Ortadoğu Politikası, AB'nin Dış Politikası.*

---

¹ Uluslararası Politika Akademisi (UPA) yazarı, araştırmacı.

E-mail: onrbigac@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5586-367X>.

THE EUROPEAN UNION'S RESPONSE TO THE GULF CRISIS AND THE 2003 INVASION OF IRAQ

Abstract: The European Union's policy towards the Gulf Crisis and the 2003 Iraq invasion by the United States reflects its main problems. Although the European Union gained successful economic results, it could not achieve the same results establishing a common foreign and security policy. During the Iraq Crisis, the EU experienced internal disagreements and occasionally sided on dissenting positions with its Atlantic partner, the United States.

Keywords: *European Union, Gulf War, The Invasion of Iraq, European Union's Middle East Policy, EU's Foreign Policy.*

Giriş

Avrupa'nın Körfez Krizi sırasında takındığı tutumu analiz etmeden önce, ABD'nin Ortadoğu politikasının dayanağını oluşturan temel faktörleri bilmekte fayda bulunmaktadır. ABD'nin Ortadoğu politikası incelendiğinde, üç temel unsurun varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar, ABD'nin bölgedeki çıkarlarını ifade eden üç hedeftir. İlk olarak, bölgenin sahip olduğu her türlü zenginlik, yeraltı kaynağı ve stratejik noktaların ABD'ye karşıt bir gücün kontrolüne girmesinin önlenmesi öncelikli bir hedef olarak belirlenmiştir. İkinci hedef, bölgedeki petrol ve doğalgaz kaynaklarının ABD ve onun Avrupalı müttefiklerine uygun şekilde piyasalara arz edilmesi ve sorunsuz şekilde nakledilmesi şeklinde ortaya konulmuştur. Üçüncü temel hedef ise, İsrail'in varlığının devamını ve güvenliğini sağlamaktır. Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak, 1990'lardan itibaren, ABD'nin bu üç politika hedefi doğrultusunda Amerikan emperyalizminin baş hedeflerinden biri olmuştur.²

Soğuk Savaş dönemi boyunca, Irak, ağırlıklı olarak Sovyetler Birliği ile yakın ilişki içinde olmuştur. Özellikle Irak'ta yapılan 1958 ihtilali sonrası iktidara gelen Baas Partisi, dış politika tercihini 1980'li yıllara kadar Sovyetlerden yana kullanmıştır. İki ülke arasında askeri, ticari ve teknoloji transferine yönelik işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. 1980'li yıllardan itibaren başlayan ABD-İrak yakınlaşmasının sebebi ise, İran'da 1979 yılında yaşanan İslami Devrim'dir. Bu yakınlık, İran-İrak Savaşı (1980-1988) boyunca devam etmişse de, bunun stratejik bir yakınlaşmadan ibaret olduğunu ve derin bir ortaklık içermediğini belirtmek gerekmektedir. Nitekim İran-İrak Savaşı biter bitmez, iki ülke arasındaki ipler yeniden gerilmiş ve Irak'ın 1990'da Kuveyt'e girmesi ile de tamamen kopmuştur.³

1. Körfez Savaşı ve Avrupa

İrak'ın Kuveyt'e girmesi, Irak yönetimi tarafından birtakım tarihsel temellere dayanarak izah ediliyordu. Bu tarihsel temel, Kuveyt topraklarının Osmanlı döneminden beri Basra eyaletinin bir parçası olması ve İngilizlerin Ortadoğu'da gücü dağıtmak adına Kuveyt adında bir ülke icat etmesi olarak sıralanabilir. O tarihe kadar da birçok kez iki ülkenin birleşmesi konusu gündeme gelmişti. Fakat Saddam Hüseyin, bu işin konjonktürel şartlarının o dönemde

---

² Ramazan Gözen (2006), "ABD'nin Irak'ı İşgali: Yeni Muhafazakar/ Demokratik Emperyalist Bir Proje", içinde *II. Körfez Savaşı*, Mehmet Şahin & Mesut Taştekin (ed.), Ankara: Platin Yayınları, ss. 29-66.

³ A.g.e.

oluştüğünü düşünüyordu ve 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'e girerek, buranın Irak'ın 19. ili olduğu dünyaya açıkladı.⁴

İyi donatılmış Irak kuvvetleri Kuveyt'e girer girmez, BM Güvenlik Konseyi acil olarak toplantıya çağrıldı. Güvenlik Konseyi, Irak'ı işgalden dolayı kınayan ve işgalin sona ermesini talep eden 660 sayılı kararını bu toplantıda aldı.⁵ Aynı gün, o Avrupa Topluluğu (AT), içeriği BM'nin 660 sayılı kararı ile aynı olan, Irak'ın kınandığı ve işgalin derhal sona erdirilmesi gerektiğini belirten açıklamayı yaptı. 4 Ağustos 1990'da yapılan ikinci bir açıklama ile de, AT, “doğrudan ya da dolaylı olarak Kuveyt'e ait olan varlıkları korumak için” Irak ve Kuveyt'e ambargo uygulayacağını açıkladı. Bu kapsamda, birçok önemli tedbir de getirildi. Bunlardan ilki, Irak ve Kuveyt'ten petrol alımının sona erdirilmesiydi. İkinci olarak, Topluluk sınırları içerisindeki Irak'a ait varlıklar donduruldu. Bunlarla birlikte, Irak'a silah ve askeri ekipman satışının durdurulması ve askeri-teknik işbirliğinin askıya alınması kararlaştırıldı. Son olarak, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'nin⁶ Irak'a uygulamasının askıya alındığı bildirildi. 10 Ağustos 1990 tarihli 662 sayılı BM kararında ifade edilen, Kuveyt'in ilhakının uluslararası hukuka aykırılığı nedeniyle hükümsüz ve yok hükmünde sayılması kararı AT tarafından da benimsenmiş ve AT Kuveyt'in ilhakını reddettiğini açıklamıştır. Yine BM'nin krize yönelik olarak öncü bir rol alması, AT tarafından memnuniyetle karşılanmış, AT de daha fazla dayanışma için taahhütte bulunmuştur. Hatta Avrupalı liderler, sorunun çözümü için Arap liderlerle görüşüp tartışabileceklerini beyan etmişlerdir. Bununla birlikte, kriz nedeniyle Irak ve Kuveyt'ten kaçan mültecilere harcanmak üzere AT bünyesinde bir fon ayrılması da karara bağlanmıştır.⁷

Irak'ın Kuveyt'i işgalini sürdürmesi ve daha önce buna yönelik alınmış BM kararlarına uymaması nedeniyle, BM Güvenlik Konseyi, 678 sayılı kararı ile Irak'a işgali durdurması ve uluslararası taahhütlerine uyması için 15 Ocak 1991'e kadar süre verilmiştir. Bu tarihe kadar Bağdat tarafından gerekli adımlar atılmadığı takdirde, BM üyesi ülkelere uluslararası barışın sağlanması noktasında tam yetki verildiği de yine bu kararla duyurulmuştur.⁸ Bu çağrının

⁴ Tayyar Arı (2008), *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa: Mkm Yayıncılık, ss. 559-561.

⁵ Mehmet Emin Çağırın (2006), “2003 Savaşı Öncesi Irak'ın Uluslararası Statüsü içinde II. Körfez Savaşı”, Mehmet Şahin & Mesut Taştekin (ed.), Ankara: Platin Yayınları, ss. 1-28.

⁶ 1968 yılında UNCTAD-II Konferansı'nda resmiyete geçirilen bir anlaşmadır. Buna göre, gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin kalkınabilmesi için gelişmiş ülkelerin bu ülkelere yapacağı ithalatlarda vergi kolaylıkları getirilerek, gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin kalkındırılması amaçlanmıştır.

⁷ Donna G. Starr (1992), “An Analysis of European Political Cooperation During the Persian Gulf Crisis”, *Penn State International Law Review*, 10(3), ss. 443-460.

⁸ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, “Resolution 678, Iraq-Kuwait (29 November)”, Erişim Tarihi: 05.09.2020, Erişim Adresi: <http://unscr.com/en/resolutions/678>.

sonuçsuz kalması üzerine, 12 Ocak 1991 tarihinde, ABD Kongresi, BM Güvenlik Konseyi'nin 678 sayılı kararına dayanarak, gereken her türlü tedbiri alması için ABD Başkanı'nı yetkilendirmiştir. Bu süreçte, bu yetkiye dayanarak başlatılan Çöl Fırtınası Operasyonu (*Operation Desert Storm*), ABD tarafından oluşturulan uluslararası koalisyon tarafından icra edilmeye başlanmıştır.⁹

Körfez Savaşı'nın ilerleyen safhalarında, AT üyeleri arasında yaşanan görüş farklılıkları gün yüzüne çıkmıştır. Özellikle Saddam Hüseyin'in kuvvet kullanılmadan Kuveyt'ten çekilmeyeceği anlaşıldıkça, bu görüş farklılıkları daha belirgin hale gelmiştir. Bu aşamada, ülkelerin algıladıkları bireysel çıkarlar daha baskın hale gelmeye başlamıştır. Örneğin, Fransa, AT danışma ve istişare mekanizmalarını aşarak, BM 678 sayılı kararında Irak'a verilen sürenin dolmasından hemen önce Bağdat'a bir heyet yollamıştır. Yine İngiltere de, ABD tarafından oluşturulan askeri koalisyona katılma noktasında oldukça istekli davranmıştır. Fakat Almanya'nın yaklaşımı daha farklı şekilde olmuştur. Almanya, Körfez Krizi'nde daha uzlaşmacı bir tavırla hareket etmeyi tercih etmiştir. Çöl Fırtınası Operasyonu'na katılmayan Almanya, kendisine yöneltilen eleştirileri kırmak adına NATO üyesi Türkiye'ye 18 uçak yollamış ve müttefikleri için 5,5 milyar dolar fon ayırmayı taahhüt etmiştir. Avrupa'nın Körfez Krizi süresinde yaşadığı dağınıklık, bununla da sınırlı kalmamıştır. Irak'a verilen son tarih olan 15 Ocak 1991 tarihinden birkaç hafta önce düzenlenen Avrupa Parlamentosu toplantısında, barışçıl çözüm umudu varken herhangi bir askeri tedbirden kaçınılması gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, 5 Avrupa Parlamentosu üyesinin ABD Kongresi'ne hitaben yazdığı mektupta, Avrupa'nın Körfez Savaşı'na yönelik karşıtlığının Avrupa hükümetlerinin algıladığından daha fazla olduğu vurgulanmıştır.¹⁰

Çöl Fırtınası Operasyonu 16 Ocak 1991'de başladığında, ABD, İngiliz ve Fransız savaş uçakları Irak ve Kuveyt'teki Irak Ordusu unsurlarını yok etmeye girişmişlerdir. Bununla birlikte, 1948 yılında kurulup 1984 yılında aktive edilerek Avrupa güvenlik politikasına entegre edilmeye çalışılan Batı Avrupa Birliği (BAB) de, Avrupalıların Körfez'deki deniz kuvvetlerini koordine ederek operasyona katkı sağlamıştır. 23 Şubat 1991'de Çöl Fırtınası Operasyonu'nun kara ayağı başlamış; fakat Irak birliklerinin hızlıca teslim alınması ile bu safha oldukça kısa sürmüştür. ABD Başkanı George Bush, sahada alınan sonuçlar neticesinde 27 Şubat'ta ateşkes ilan edilmesine karar vermiştir. Savaşın sona ermesinin ardından, Irak'ta yaşanan Şii ve Kürt isyanlarına yönelik Bağdat hükümetinin yaptığı şiddetli müdahaleler de

⁹ Tayyar Arı (2008), *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, s. 576.

¹⁰ Donna G. Starr (1992), "An Analysis of European Political Cooperation During the Persian Gulf Crisis", ss. 443-460.

AT ülkelerinin ilgilendiği konular arasında olmuştur. Bu dönemde özellikle İngiltere tarafından 8 Nisan 1991'de Lüksemburg'da düzenlenen Zirve toplantısında, Kuzey Irak'ta bulunan Kürtlerin can güvenliğini sağlamak ve güvenli bölge oluşturmak adına buraya bir kuvvet konuşlandırılması önerisi ABD tarafından da şiddetle desteklenmiştir.¹¹ Bu öneri, daha sonra, “Çekiç Güç” (*Provide Comfort*) olarak bilinen kuvvetin doğmasını ve Irak'ta Kürt varlığının özerklik kazanmasına giden yolun taşlarını döşemesi bakımından AT için oldukça kritik bir inisiyatif olmuştur.

2. Irak'ın İşgali: ABD-AB Yaklaşım Farklılığının Derinleşmesi

1990'lı yılların başından itibaren Irak'a uygulanan ambargonun yegâne sebeplerinden biri, Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak'ın kitle imha silahları bulundurduğu, bunları çeşitli füzelerle geliştirdiği ve bu silahların BM denetimine kapalı olması iddiasıydı. ABD, Irak'a amansız bir ambargo uyguluyor ve eğer ambargo kaldırılırsa Saddam Hüseyin'in petrol gelirlerini kitle imha silahlarının geliştirilmesi amacıyla kullanacağını iddia ediyordu. Fakat Irak'ta ABD'nin iddia ettiği gibi kitle imha silahları hiçbir zaman bulunamadı.¹² Zaten Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra BM Güvenlik Konseyi eliyle Irak'a getirilen kısıtlama ve yaptırımlara bakıldığında, Irak'ın ikinci kez savaşla yüz yüze kalacağı görülmektedir.

1991 Körfez Savaşı'ndan sonra BM Güvenlik Konseyi'nin 687 sayılı kararı, Irak'ın savaş sonrası statüsünü belirleyen bir karar olmuştur. 29 Kasım 1990 tarihli bu karar, 3 ana bölümden oluşmaktaydı. Buna göre; Irak-Kuveyt sınırı, Irak'ın silahtan arındırılması ve tazminatlar bu kararın içeriğini oluşturmaktadır. 2003 işgaline de gerekçe olarak gösterilen kitle imha silahları meselesi, bu kararda, Irak'ın kimyasal ve nükleer silahları yasaklayan uluslararası anlaşmalara uyduğunu ilan etmeye zorlanması olarak tezahür etmiştir. Ayrıca bu düzenleme, Irak'ın tekrar askeri bir güç haline gelmesinin önlenmesi için sürekli olarak izleme mekanizmalarının devreye sokulmasını da içermektedir. Bu kapsamda, Irak'ın biyolojik ve kimyasal silahlar ve bu silahların üretim, ar-ge çalışmaları da dâhil tüm faaliyetlerden muaf olması, 150 km ve üzerindeki her türden balistik füze, bu füzelere ait parçalar, bu füzelerin tamir bakım işlemlerinin yapılabileceği her türden tesisin faaliyet göstermesinin yasaklanması, nükleer silah üretimine yönelik her türden faaliyet ve nükleer

---

¹¹ Donna G. Starr (1992), “An Analysis of European Political Cooperation During the Persian Gulf Crisis”, ss. 443-460.

¹² William L. Cleveland (2008), *Modern Orta Doğu Tarihi*, Çeviren: Mehmet Harmanacı, İstanbul: Agora Kitaplığı, s. 569.

silah için gerekli tüm malzemelerin yasaklanması gibi tedbirler BM Güvenlik Konseyi tarafından yürürlüğe sokulmuştur.¹³

İzleme mekanizmaları kapsamında, Irak'ın askeri faaliyetlerinin izlenmesi için Güvenlik Konseyi, BM Özel Komisyonu (UNSCOM) adlı bir yapı kurmuştur. Bununla birlikte, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı da Irak'ta var olduğuna inanılan nükleer silahların denetimi için görevlendirilmiştir. UNSCOM'un yaptığı çalışmalar sonucunda, 1994 sonu itibariyle Irak'ta bulunan kimyasal silahların tamamı imha edilmiş ve ülkede biyolojik silaha rastlanmamıştır. UNSCOM Başkanı, Irak'ın artık komşularını tehdit edecek bir kapasitede olmadığını açıklamıştır.¹⁴ Bu bağlamda, ABD'nin Irak'ı işgaline gerekçe olarak sunulan kitle imha silahlarının varlığı tezi, aslında 1994 yılı itibariyle çökmüş bir suçlamadır.

Savaşa gerekçe olarak gösterilen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1441 sayılı kararına göre; ekipleriyle birlikte 27 Ocak 2003 günü Irak'a giden Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Başkanı Muhammed el-Baradei ve BM İzleme, Tespit ve Denetleme Komisyonu (UNMOVIC) Şefi Hans Blix tarafından verilen raporlar da, Irak'ta iddia edildiği gibi kitle imha silahlarının bulunmadığını ortaya koymaktaydı.¹⁵ Fakat buna rağmen, ABD, savaşa kararlıydı. Neticede, Irak, uluslararası kamuoyunun yoğun muhalefetine ve henüz BM denetçilerinin incelemesi sonuçlanmamasına rağmen, ABD'nin başını çektiği bir koalisyon tarafından işgal edildi.

Irak'ın işgali, hem AB içinde, hem de ABD ve AB arasında var olan derin görüş ayrılıklarını su yüzüne çıkardı. AB, savaş öncesinde ve sırasında iki farklı bloka bölünmüş bir görüntü vermekteydi. Bunlardan ilki, Almanya ve Fransa'nın başını çektiği savaş karşıtı blok, diğeri de İngiltere, İtalya, Portekiz ve İspanya'nın oluşturduğu ABD destekçisi ve savaş yanlısı bloktur. Savaş sonrası Irak'ın yeniden inşası meselesinde de bu ayrışma devam etmiştir. Fransa'ya göre, Irak'ın inşasında asli rolü Birleşmiş Milletler'in oynaması gerekmektedir. Fakat ABD, Birleşmiş Milletler'in önemli bir rolü olduğunu kabul etse bile, bunun sınırlı olduğunu savunmaktaydı.¹⁶

Avrupa Birliği'nin geçmişine bakıldığında, Avrupa içinde sık sık ortaya çıkan Avrupalı yaklaşım ile ABD ile daha fazla yakın olma eğilimleri arasındaki sürtüşmenin bu dönemde daha kuvvetli bir şekilde ortaya çıktığına şahit olmaktayız. AB içinde ABD'den bağımsız

¹³ Mehmet Emin Çağırın (2006), "2003 Savaşı Öncesi Irak'ın Uluslararası Statüsü", ss. 1-28.

¹⁴ A.g.e.

¹⁵ Tayyar Arı (2008), *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, ss. 591-592.

¹⁶ Terry Young & Peggy Crawford (2004), "Hands Across the Atlantic?", *International Business & Economics Research Journal*, 3(1), ss. 89-96.

hareket etme eğilimleri zaman zaman Birlik içinde bölünmelere yol açmıştır. Örneğin, sonraki bölümde üzerinde durulduğu gibi, Körfez Krizi sırasında, AB, ABD'nin tezlerine karşı Sovyet tezlerine yakın bir tutum izlemiş, İngiltere ise bu yaklaşıma katılmamıştır. Ayrıca İngiltere, Fransa ve İtalya'ya ait birlikler Körfez Savaşı'nda fiilen yer alırken, Almanya savaşa fiili olarak katılmamıştır. Hatta AT Dönem Başkanı Jacques Boss, Körfez Savaşı sırasında verdiği bir demeçte, “ABD’yi dışlamayı amaçladıklarını” bile söylemiştir. Avrupa Toplulukları'nı Avrupa Birliği sıfatına eriştiren ve esasen ABD'nin Avrupa'daki etkinliğini azaltma beklentisi ile yazılan Maastricht Anlaşması ise bu hedefine ulaşamamış ve ABD'nin Avrupa'nın savunması üzerindeki başat rolü kabul edilmek durumunda kalmıştır.¹⁷ AB için var olan temel sorunlardan biri de, üye ülkelerin hükümet yapılarından kaynaklanmaktadır. Avrupa ülkeleri, serbest seçimler sonucu oluşan hükümetlerle yönetilmektedirler. Dolayısıyla, hükümetlerin politik eğilimine göre, Birlik içinde izlenen politikalar da zaman içerisinde farklılıklar gösterebilmektedir.

2003 Irak Krizi boyunca da, dönemin İngiltere Başbakanı Tony Blair'in sıklıkla vurguladığı “Atlantik ittifakı ile uyum içinde olunması gerektiği” düşüncesi ile dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın “çok kutuplu dünya” ve “Avrupa Birliği'nin ABD'nin gücüne karşı dengeleyici unsur olması gerektiği” görüşü arasında konumlanmalar oluşmuştur. İtalya, Portekiz, İspanya gibi ülkelerin yanı sıra, uzun yıllar Sovyet idaresi altında kalmış bazı Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de Blair'in savunduğu görüşü desteklediler. Chirac'ın görüşünü ise, Almanya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra, Rusya ve Arap dünyasından birçok ülke destekliyordu.¹⁸ Özellikle dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Dominique de Villepin'in 14 Şubat 2003 günü toplanacak olan BM Güvenlik Konseyi öncesinde yaptığı açıklama, Paris'in ABD politikalarına ve Irak'ta savaş çıkarmaya dönük tüm girişimlerine karşı olduğunu vurgulaması bakımından oldukça önemlidir.¹⁹

21 Şubat 2003 günü Avrupa Konseyi tarafından yapılan açıklamada ise, tüm dünyayı tehdit eden silahlara karşı olunduğu, Irak'taki silahlanma meselesi ile ilgili tüm yetki ve sorumluluğun Birleşmiş Milletler'de olması gerektiği ve bu konuda Avrupa Birliği'nin tüm desteğinin Birleşmiş Milletler ile birlikte olduğu vurgulanmıştır. Yine bu açıklamada, BM Güvenlik Konseyi'nin 1441 sayılı kararına atıf yapılmış ve sorunların barış içerisinde çözülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bağdat'a çağrı yapılan açıklamada, Bağdat yönetiminin

¹⁷ Beril Dedeoğlu (1996), *Adım Adım Avrupa Birliği*, İstanbul, Çınar Yayınları, ss. 130-131.

¹⁸ Terry Young & Peggy Crawford (2004), “Hands Across the Atlantic?”, ss. 89-96.

¹⁹ *The New York Times Editorial* (2003), “Statement by France to Security Council”, 14.02.2003, Erişim Tarihi 06.09.2020, Erişim Adresi: <http://www.nytimes.com/2003/02/14/international/middleeast/statement-by-france-to-security-council.html>.

BM denetçilerine yardımcısı olması ve onlarla silahsızlanmaya ilişkin işbirliği içinde bulunması gerektiği ve bunun kendileri için barışçıl çözüm adına son şans olduğu belirtilmiştir. Açıklamanın sonunda ise, Avrupa Birliği'nin tüm ortaklarıyla işbirliği içinde olduğu taahhüt edilirken, Amerika Birleşik Devletleri'ne özel olarak değinilmiş ve bilhassa Irak'ın silahsızlandırılması konusunda ABD ve AB'nin ortak çalışacağı ifade edilmiştir.²⁰

Avrupa Birliği'nin bu açıklaması, üzerinde durulmaya değer bir açıklamadır. Bu yaklaşım, AB'nin dış politikada birlik oluşturmada neden zorlandığı sorusuna iyi bir örnek olarak verilebilir. Açıklama, Bağdat yönetimine karşı tehditkâr ifadeler içermekte ve ABD ile ortak çalışma vaat etmektedir. Dolayısıyla, AB içinde her ne kadar ABD'den bağımsız hareket etme yanlısı düşünceler kuvvetli olsa da, kararların Birlik içerisinde mutabakatla alınmak zorunda olması, net tavır almayı engellemektedir. Buna yönelik olarak çeşitli önlemler alınmaya çalışılmış ve “yapıcı çekimserlik” ve “nitelikli oy çoğunluğu” gibi bazı yeni yöntemler de belirlenmiştir.²¹

AB'nin Irak Savaşı sırasındaki tutumunu anlamlandırabilmek için, onun dış politikasını belirleyen önemli bir adımı hatırlamak gerekmektedir. 1997 yılında imzalanarak 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması'nın Ortak Dış ve Güvenlik Politikası bölümüne eklenen bir madde, AB'nin Irak'ın işgaline karşı takındığı tutuma zemin oluşturan bir unsurdur. Bu ibare, “Ortak değerleri, temel çıkarları ve Birliğin bağımsızlığını ve bütünlüğünü BM Şartı ile uyum içinde korumak” şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca BM Şartı'nın hukuksuz güç kullanımını yasaklayan maddeleri AB'nin de temel değerleri olarak addedilmiş ve Irak Savaşı'nda AB'nin neden şiddetli şekilde askeri müdahaleye karşı çıktığı sorusunun cevabı aslında burada verilmiştir.²²

Sonuç

ABD'nin Ortadoğu'daki baskın rolüne karşılık, AB'nin iç mekanizmaları ve ülkelerin bireysel siyasal ajandaları nedeniyle ortak hareket etme sorunu, AB açısından Irak Krizi sırasında da ortaya çıkmıştır. AB ülkeleri içinde Atlantik İttifakı ile ilişkileri önceleyen klik ile Avrupalı yaklaşımı benimseyenler arasında yaşanan görüş ayrılığı, özellikle Irak'ın 2003 yılında ABD tarafından işgal edilmesi sürecinde daha görünür olmuştur. Birlik içinde Almanya ve Fransa'nın başını çektiği bir grup ülke Irak'ın işgaline ve savaş politikalarına şiddetle karşı

²⁰ Avrupa Konseyi (2003), “Extraordinary European Council Brussels”, Erişim Tarihi: 06.09.2020, Erişim Adresi: <http://www.consilium.europa.eu/media/20895/extraordinary-european-council-brussels-17-february-2003.pdf>.

²¹ Wojciech Lewandowski (2004), “The Influence of the War in Iraq on Transatlantic Relations”, *Sussex European Institute*, Working Paper no: 79, ss. 7-8.

²² A.g.e., ss. 7-8.

çıkarken, İngiltere'nin önderlik ettiği grup ABD yanlısı tutumunu işgal süreci boyunca sürdürmüştür. AB'nin dış politika ve güvenlik politikası belirlemede yaşadığı sorunlar, günümüzde de devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Arı, Tayyar (2008), *Geçmişten Günümüze Ortadoğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa: Mkm Yayıncılık.
- Avrupa Konseyi (2003), "Extraordinary European Council Brussels", Erişim Tarihi: 06.09.2020, Erişim Adresi: <http://www.consilium.europa.eu/media/20895/extraordinary-european-council-brussels-17-february-2003.pdf>.
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, "Resolution 678, Iraq-Kuwait (29 November)", Erişim Tarihi: 05.09.2020, Erişim Adresi: <http://unscr.com/en/resolutions/678>.
- Cleveland, William L. (2008), *Modern Ortadoğu Tarihi*, Çeviren: Mehmet Harmancı, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Çağırın, Mehmet Emin (2006), "2003 Savaşı Öncesi Irak'ın Uluslararası Statüsü", içinde *II. Körfez Savaşı*, Mehmet Şahin & Mesut Taştekin (ed.), Ankara: Platin Yayınları, Ankara: Platin Yayınları.
- Dedeoğlu, Beril (1996), *Adım Adım Avrupa Birliği*, İstanbul: Çınar Yayınları.
- Gözen, Ramazan (2006), "ABD'nin Irak'ı İşgali: Yeni Muhafazakar/ Demokratik Emperyalist Bir Proje", içinde *II. Körfez Savaşı*, Mehmet Şahin & Mesut Taştekin (ed.), Ankara: Platin Yayınları, ss. 29-66.
- Lewandowski, Wojciech (2004), "The Influence of the War in Iraq on Transatlantic Relations", *Sussex European Institute*, Working Paper no: 79, ss. 7-8.
- Starr, Donna G. (1992), "An Analysis of European Political Cooperation During the Persian Gulf Crisis", *Penn State International Law Review*, 10(3), ss. 443-460.
- *The New York Times Editorial* (2003), "Statement by France to Security Council", 14.02.2003, Erişim Tarihi: 16.09.2018, Erişim Adresi: <http://www.nytimes.com/2003/02/14/international/middleeast/statement-by-france-to-security-council.html>.
- Young, Terry & Crawford, Peggy (2011), "Hands Across the Atlantic?", *International Business & Economics Research Journal*, 3(1), ss. 89-96.